

פרק א

השעבוד למצרים בזמנינו

כאילו הוא יצא ממצרים

"בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים", כך אנו אומרים בהגדה של פסח. אפשר לפרש את החיוב הזה, שדרישתו היא שכל אחד יתבונן ש'אילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים'.

וכל כך יאריך בהתבוננות הזו, עד שיהא ברור בעיניו שהנה לולא התעוררות הרחמים שהיה בעת יציאת מצרים, הרי שהאימפריה המצרית היתה קיימת עד היום הזה, ושלשלת הפרעונים היתה נמשכת לקללה, ועבדיהם היהודים היו ממשיכים לעסוק בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה, וכל זכוריהם היו נשלכים ליאור בכדי למעט את ריבוי של העם, וגם החוקה האמריקאית והעולמית האוסרת לשעבד עבדים גם היא לא היתה יכולה לגזול מממלכת מצרים את עבדיהם המסורתיים הנצחיים, וגם כל התהפוכות אשר עברו על ההיסטוריה במשך למעלה משלשת אלפים ושלוש מאות שנים לא היו גורמים השפעה כל שהיא על תוקפה של הממלכה המצרית וחוקיה, וכמובן כל ההיסטוריה היהודית לא היתה קיימת, לא היה לנו לא תורה ולא נביאים ולא כתובים, לא בית ראשון ולא בית שני ולא חורבנם, לא דוד ושלמה, ולא מרדכי ואסתר, לא בית הלל ובית שמאי ולא רבי עקיבא ורבי יהודה הנשיא, לא רבי יוחנן ולא אבבי ורבא, לא בבלי ולא ירושלמי, לא רמב"ם ובית יוסף ואריז"ל ובעש"ט וכו' וכו'. ובקיצור, היינו חיים במשך כל השנים הללו כמו היהודים במחנות העבודה בימי

השואה, במקום 'גסטאפו' היו לנו 'שוטרים', ובמקום 'נאצים' היו לנו 'נוגשים', וכל העולם היה שוקט ושותק, בנות הברית לא היו יוצאים למלחמת חירות, ואנו לא היינו מתפרצים במרד...

וכאשר יושב היהודי בשולחן מלכותו בליל הסדר, ופותח ואומר 'עבדים היינו לפרעה במצרים' - יעצום את עיניו ויצייר לפניו את הציור הזה בדמיון חזק וברור, עד שיראה את עצמו ישן על דרגש אי שם על גדות הנילוס, ולבוש בגדי אסירים בלויים, והנה עדיין לא האיר השחר, והנוגשים מעירים אותו ודוחקים בו לצאת לעבודה תוך כדי שמצליפים עליו במכות רצח, וזורקים לפניו כמה פירורים של לחם עוני לקיים את גופו...

ותוך כדי הדמיון הברור הזה ימשיך ויאמר בהתלהבות 'ויוציאונו ה' אלקינו משם בזרוע נטויה ובמורא גדול...' ויראה למול עיניו את משה רבנו המופיע לפני פרעה ודורש בדבר ה' להוציא את ישראל ממצרים... והנה כל העם יוצאים ממצרים וה' הולך לפניו יומם בעמוד ענן ולנחותם הדרך...

והנה אם יצליח במשך כל ההגדה להפנים חזק ובאמת את הדמיון הזה, ובהגיעו למילים של 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו' ירגיש על עצמותיו את הפורקן והשמחה העצומה של חירות עצמו, אז, כמובן, ה'לפיכך' אנחנו חייבים להודות... 'יהיה מתוך הרגשת חובה שלא שייך להיפטר ממנה, ואדרבא, לא יבין למה צריך בכלל להזכיר לי את החובה הזו, אבל אם לא יצליח להיכנס לדמיון החזק הזה, ולא ירגיש את השמחה העצומה הזו, ועוד בסתר לבו יהרהר שבודאי שעל ידי כל מיני תהפוכות שעברו על העולם במשך אלפי השנים היה ממילא משתנה כל המצב - ה'חייבים להודות' שלו לא יהא בכזו תחושת מחויבות כמו החיוב שכתוב בשולחן-ערוך שצריך לומר את ההגדה [ולהגביה את הכוס בלפיכך], ונמצא שהיהודי הזה לא זכה לקיים את ה'בכל דור ודור יראה האדם את עצמו'.

נו, מה נראה לכם, כמה יהודים זכו לקיים את המצוה הזו במשך אלפי השנים? ובכלל, הרי גם אלו שבאמת יִשְׁנו על הדרגשים באשוויץ היו בכלל החיוב הזה, גם הם היו מצווים להרגיש כאילו הם יצאו ממצרים, וגם היו מחויבים להרגיש את ה'לפיכך' אנחנו חייבים להודות...' וברור שיש לראש היהודי איזה רעיון המסוגל לספק לו את התחושה הזו גם במצב שכזה, ומעניין, מהו אכן הרעיון הזה?

ובכלל יש לתמוה על החיוב הזה, שהנה המשמעות שלו טוענת שהמציאות שלנו היא שאנו 'עבדי פרעה', זאת היא המהות הטבעית והפשוטה שלנו, והיציאה לחירות היא ה'חידוש'. אבל למעשה הרי היינו בני חורין לפני הירידה למצרים, אלא שהיתה

גזירה של 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה' ושם נאמר 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול', ואם כן הרי לא יתכן שהיינו משועבדים עד היום לפרעה, שהרי כל הגזירה מעיקרה היתה רק על ארבע מאות שנה.

מעבדות לחירות או מחירות לעבדות?

ובפרט שהרי בהגדה עצמה אנו אומרים שההבטחה הזו של 'אחרי כן יצאו ברכוש גדול' - 'היא שעמדה לאבותינו ולנו, שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקדוש ברוך מצילנו מידם', ומבואר שעוד לפני העבדות היתה לנו הבטחה להיות בני-חורין, וההבטחה הזו לא היתה רק לפרק זמן מסוים אשר יהא אחרי הארבע מאות שנה, אלא היא הבטחה עולמית, עד כדי כך שרק מכח ההבטחה הזו אין שום אומה מסוגלת לכלותינו על אף שבכל דור ודור מנסים הם לכלות אותנו, וההבטחה הזו עמדה לנו כבר לפני הירידה למצרים, שגם אז לבן הארמי לא הצליח לכלות את יעקב וזרעו, רק מפני שאם יכלה אותו לא תוכל להתקיים ההבטחה של 'אחרי כן יצאו ברכוש גדול', וגם לא ההבטחה של 'אנכי ארד עמך מצרים ואנכי אעלה גם עלה'.

ואם כן הרי רואים אנו שהמהות שלנו היא של בני-חורין, ורק היתה תקופה זמנית שבה ניתן למצרים לשעבד אותנו, ואם כן הרי היה עלינו לומר 'אילו לא הורידנו ה' אלקיננו למצרים לא היינו משועבדים מאתיים ועשר שנים'.

חירות הנפש

אפשר לתרץ את הקושיות הללו בתירוצים שונים ונכונים, ולהמשיך להבין את ההגדה כמו שהיבנו אותה עד היום, ואפשר גם לומר שהקושיות הללו נכללות בשאלתו של הבן הרשע, וצריך להכחות את שינוי של השואל אותם, אבל מה נעשה הרי התורה מצוה לתת תשובה גם לבן הרשע, ובפרט כאשר לאחר שאומרים לו ש'אילו היה שם לא היה נגאל' טוען הוא שהיה רוצה להיות שם והיה רוצה להיגאל, אולם מה יעשה אינו רואה את עצמו שם.

אך הנה הליל הזה מכונה ליל ה'סדר', ודורשי רשומות אמרו, שהנה יש לה לתורה 'פרדס' שהם: פשט רמז דרוש סוד, והסדר הוא שמתחילים מהפשט וממשיכים לרמז ולדרוש עד שזוכים להגיע אל הסוד, אבל הלילה הזה מכונה ליל ה'סדר' שהם: סוד דרוש רמז, כי אכן צריך לדעת שהלילה הזה הפוך מהסדר הרגיל, לא מתחילים בו מהפשט, אלא להיפך מתחילים מהסוד ועוברים אל הדרוש ומשם אל הרמז, אולם אנו אין לנו עסק בנסתרות, לא בעסק הלימוד של פשוטן של דברים ובודאי לא

בהשגת הדברים, אולם בכל זאת כמציץ מן החרכים אפשר להתבונן על המושגים והמשלים הנזכרים שם, ולתפוס נצוצי רעיונות בנוגע לדרכי העבודה בעולם הגשמי שלפנינו [והרבה ספרים הקדושים דרכו בדרך זו], ולכן צריך להקדים ולהדגיש שבכל מקום שנזכיר לשונות או מושגים שמקורם מתורת הסוד, הן בהזכרת המקורות והן שלא בהזכרתן – אין זה אפילו לא בגדר 'פשט שבסוד', אלא כסומא בארובה השומע מילה וטווה עליה את חוטי מחשבותיו שלו, ומקשר במ את עולמו התחתון שמצוי בו בשילוב עם ידיעות מתורת הפשט.

והנה לפי האריז"ל יש בכל שנה ושנה מחדש את התעוררות רחמים ואת האור הגדול וגילוי שכינה שהיה בעת יציאת מצרים, ואילו מאיזה סיבה שהיא היינו כעת עבדים לפרעה במצרים [באותה בחינת העבדות ודרגת הירידה שהיה אז] – היינו יוצאים משם גם היום, ומה שאין אנו נגאלים בכל ליל פסח מגלות אדום שאנו שרויים בה היום, הרי זה מפני שזהו סוג שעבוד אחר שלא מספיק בעבורו האור והרחמים של בחינת יציאת מצרים.

אך אם כן הם הדברים, הרי ברור שההתעוררות והאור הזה אינם באים לחינם, אלא גם היום גואלים הם אותנו, וצריך להבין מהיכן גואלים הם אותנו, והרי כבר יצאנו ממצרים לחירות עולם, וכבר הובטחנו 'כאשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם'.

ומוכרחים לומר שהנשמה שלנו יש לה כל מיני שכבות של מיצרים החונקים אותה ואינם מניחים לה לעבוד את ה' כראוי לה, ובכל שנה ושנה בהגיע ליל פסח זוכה היא לצאת משיכבה אחת של מיצרים, ונעשית יותר משוחררת ומסוגלת לעבוד את ה' כרצונו וכרצונה, ומההפרעות הללו מתפטרת היא לעולם ועד, יוצאה מהם לחירות עולם, ולא תוסיף לראותם עוד עד עולם, ואחר ליל הסדר יכול כל יהודי להתחיל לחיות חיים חדשים, להעביר את כל יהדותו לרמה אחרת, להיכנס לעולם חדש כמו בעל-תשובה שעזב את עירו ומולדתו ובית אביו וחבריו ועבר לגור בשכונה של שומרי תורה והחל לחיות חיים חדשים ורעננים המלאים בעונג רוחני ושמחה של מצוה.

הרעיון ותולדותיו

מוחו של אדם מייצר כל הזמן רעיונות, והרבה מהם הופכים לתכניות, אולם גם לאחר מכן רק בחלק מהם רואה האדם את עצמו בצוירו כמסוגל ועומד לבצע את התכנית והעניין הזה נעשה ה'חפץ' שלו, אך גם באלו יתכן שה'חפץ' ישאר משום מה בתור שאיפה, ובבואו לקיימו יקבל רגלים קרות ולא יעשה כלום. אך אם יקום ויוציא

את חפצו לאור עולם הרי שהגיע לשלב של 'השלמת החפץ'. ובכל זאת יתכן שרק יתנסה בהם פעם ופעמיים ויעזוב אותם ללא להתרגל להם, אך אם יתרגל להם הרי שהרעיון הזה נכנס ל'עולם המעשה' שלו.

ולמשל, לאחר חגי סוכות ופסח יש מנהג להתענות שני וחמישי ושני, ובשבת הקודמת להם עושים בבית הכנסת 'מי שברך' למי שיקבל עליו להתענות בהם. יתכן מאד שאדם השומע את ה'מי שברך' ירהר לעצמו:

אולי אכן ראוי לי להתענות את התעניות הללו, המחשבה הזאת היא 'רעיון' שנפל בשכלו.

אך לאחר מכן מתחיל להרהר אם ביכולתו לסבול את התענית וכו', ואז, יתכן שיעזוב את הרעיון ויחליט שזה לא בשבילי, ויתכן שיתכנן כיצד יהא מסוגל להתענות, וכגון, שיקום לפני עלות השחר וישתה כוס קפה, ובמשך היום יעסוק בענינים התופסים היטב את ריכוזו ויסיחו את דעתו מצער התענית, וגם יקבל את התענית על תנאי שאם יקשה עליו יוכל לבטלו, וזהו השלב של ה'תכנית'.

ובכל זאת יתכן שלא יצטייר בעיניו שהנה הוא מקבל תענית, אלא יאמר לעצמו, אני עדיין לא במדרגה כזו, אולי לאחר החג הבא נחשוב על זה שוב, ויתכן שכן יצטייר בעיניו שהנה אני הולך להתענות ויראה את עצמו במצב כזה, וזהו השלב של ה'חפץ'.

ובכל זאת יתכן שבהגיע המנחה של יום ראשון, ירגיש שהחפץ התנדף לו, ההתעוררות חלפה והלכה לה, כנראה קל להחליט על דברים רחוקים, ולא לקבל קבלות שהנה הנה הם כבר מחייבות, אך אם יקום ויעיז לקבל תענית, הרי שהגיע לשלב של 'השלמת החפץ'.

ובכל זאת יתכן שאחר התענית הראשונה ירגיש כבר מרוצה עם עצמו, ומשום מה לא יבוא לו להתענות בב' הימים האחרים, אך אם ישוב ויתענה בהם, וינהג כן גם אחר החג הבא, הרי שיגיע לשלב שבו ימצא את עצמו רגיל בענין זה, זה חלק מ'עולם המעשה' שלו, ולא יהא לו כלל נסיון בדבר.

והנה, השלב של נפילת הרעיון דומה ל'אבא', הריהו כאיש הרוצה להביא תולדות, שהרי תולדותיהם של צדיקים - מעשים טובים, ורצונו להוליד בעצמו עוד מעלה חדשה.

השלב של התכנית דומה ל'אמא' המפתחת ובונה את צורת הוולד.

השלב של ה'חפץ' הוא השלב הדומה ל'חבלי לידה', הזמן שהעובר מושלם ומבקש לצאת.

השלב של 'השלמת החפץ' הוא השלב הדומה ל'לידת הבן', הנה הוליד בעצמו צורה חדשה.

השלב של 'עולם המעשה' הוא השלב שהוליד הנוולד נשא אשה, כי הנה הצורה הרעיונית החדשה שהוליד לעצמו בפנימיותו התחברה בפועל עם גופו החיצוני ומהותו, והרי זה כאילו שגופו הוא 'אשה' שהתחייבה להיות נאמנת ל'אשה-בעלה' אשר הוא החפץ הפנימי הנוולד בקרבו, וברור שעצם ההסכמה לנישואין הללו דורשת מגופו-אשתו של אדם זיכרון חדש, והזיכרון הזה עצמו הריהו כהולדה חדשה של 'בת' המבקשת להינשא לאיש [ועל פי מה שנכתוב בפרקים ז-ח יבואר יותר פרט זה].

והנה הנישואין הללו יתכן שיולידו בו תולדות חדשות, כי יראה שתענית אין זה דבר נורא כל כך, ויתכן שיעלו בלבו רעיונות חדשים וכגון להתענות 'תעניות צדיקים' או 'שובבים', ואם אכן יגשים את הרעיונות הללו, הרי שה'בן' וה'בת' שנישאו זה לזה - הפכו להיות 'אבא' ו'אמא' לתולדות החדשים, [וזהו מה שאומר הכתוב 'מפרי כפיה נטעה כרם' - שהפירות שהשיגה בכפיה, עוררו בה רצון לנטוע כרם חדש].

תפסנו דוגמא קיצונית של רעיון כבד, ויתכן שיהיו כאלו שיטענו שהיום אסור להתענות, ולא היה מהראוי להציג את הרעיון הזה אפילו כדוגמא, אך רואים אנו שנוהגים לעשות את ה'מי שברך', כנראה, רוצים לעורר את אלו הראויים לכך שיחשבו על הרעיון הזה [אך צריך לדעת מה נקרא 'ראוי' האם גם כשעושה כן בכעין כפיה או למטרת כבוד מדומה, או רק כאשר עושה כן בחשק ורצון אמתיים, ואין כאן מקומו ובפרק ו' נדבר קצת בזה].

אבל כל המתבונן בעצמו יראה איך שעולים בדעתו עשרות רעיונות, ויתבונן כמה מהם מגיעים לשלב האחרון, ויראה כמה נכון הוא סדר השלבים שכתבנו.

הדפיון השאיפה וההויה

סך השלבים הנזכרים הם חמשה, אך באמת הם רק ארבעה, כי השלב של ה'חפץ' והשלב של 'השלמת החפץ' יכולים להיחשב כשלב אחד, והסיבה לכך היא כי מה יש לנו מ'חפץ' שלא הושלם, והרי זה רק חסרון ולא מעלה, הרי זה כאשה העוברת חבלי לידה ולבסוף מת וולדה, שעדיף היה לה לו לא היתה נכנסת כלל לכל מצב העיבור הזה.

ובדרך כלל, רוב הרעיונות שנפלים בדעתו של אדם, ואינם יוצאים לפועל, מקום הנפילה שלהם הוא בזה שאינם מגיעים ל'השלמת החפץ', הריהם כאשה המפילה וולדותיה ואינה יולדת.

ואנשים סוחבים כך את חייהם, ה'דמיון' מתכנן תכניות. והתכנית מצטיירת והופכת ל'שאיפה', והשאיפה הזו לפעמים מטרידה את מנוחתם, ולפעמים מלהיבה אותם, וכמו חבלי לידה שבכל חבל נראה שהנה הנה תתבצע לה הלידה, ושוב נרגעים ומוטרדים מפחד החבל הבא. אך הנה השאיפה הזו תמיד אומרת 'אהיה', כלומר, אני עוד אהיה ואוולד, אבל ה'הויה' במציאות לא מגיעה.

ובהתאריך היסורים הללו, ישנם תגובות שונות.

יש המחליטים לערער את הרעיון הראשי, דהיינו, למצוא סיבה למה הרעיון היה מוטעה מעיקרו.

ויש המחליטים להשתיק את השאיפה, דהיינו, להמית את העובר, וחסל, למה לסבול את הצער המתאריך הזה.

ויש המרגיעים את החבלים לבינתיים, באומרם שעוד יגיע זמן שנקבל את הצורה החדשה, לא עכשיו ברגע זה.

ויש הנכנסים לבועה וורודה של תקווה טובה, כל רגע הם אומרים הנה הנה ברגע הבא אנחנו במצב החדש, נראה להם שהם כבר שייכים לעולמו של אותו רעיון, אולם הרגע המבוקש אינו מגיע לעולם.

מה הסיבה להתחמקויות הללו? למה אין לאדם את העוז לתת את הדחיפה העזה לתוך העולם החדש?

כנגד ארבעה בנים דיברה תורה

השאלה הזו מסתתרת מתחת לשפתם של ה'ארבעה בנים' עם שאלותיהם וסגנון התחמקויותיהם.

הבן החכם מנסה לערער את הרעיון הראשי, ומוצא את עצמו שואל: **מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ה' אלקינו אתכם**, כלומר, אולי אפשר למצוא איזה הוראת היתר אשר תברר שהרעיון הזה שעלה בדעתי אינו מה שה' אלקינו ציוה אתכם? אך עמוק בלבו אינו מבין למה עליו לחפש תירוצי השתמטות.

הבן הרשע מבקש להמית את השאיפה, ושואל **מה העבודה הזאת לכם**, כלומר, למה לסבול ולהצטער עם השאיפות הכבדות הללו, נחליט שטוב לנו בלעדיהם, וחסל. אך עמוק בלבו אינו מבין, למה בכלל התפתחה לה השאיפה הזו בלבו, למה לא נקטלה לפני קליטתה.

הבן התם שואל מה זאת, כלומר, מה הלחץ, מה בוער, עכשיו לא נוח לך, תעשה את זה פעם אחרת. אך עמוק בלבו גם הוא אינו מבין למה בעתיד יהיה יותר קל מעכשיו.

והשאינו יודע לשאול, הוא בעצם אינו שואל את שאלתו, שהרי אינו מתחמק, הנה הנה הולך הוא לבצע את שאיפתו, ומה מקום לשאלות. אבל עמוק בלבו יודע שה'הנה הנה' הזה ימשך לנצח, ועל כן יודע שבאמת עליו כן לפתוח את פיו ולשאול את שאלתו.

ארבעה השאלות הללו זקוקים לקבל את תשובתם, אבל השאלה שמתחת השאלות היא בעצם שאלה אחת, השאלה ששאלנו לעיל, למה להתחמק, מה רע לקחת את שאיפת ה'אהיה' ולהביאה אל ה'הויה'.

בפה רך

וההסבר הוא כך:

בשעה שעלה רעיון בדעתו של אדם, הרעיון הזה יָדַע מה שהוא רוצה, הוא כבר ראה את התוצאה הסופית המורגלת המתנהלת בפשטות, זו היתה התמונה שחפץ בה, וזאת מחמת הכרת אמונתו במעלת אותו הרעיון, ועל כן אם עלה בדעתו רעיון להתענות, הרי שבשורש מחשבתו האמין שיש תועלת בתענית הזו, ומשתלם לסבול את צערה בשביל להשיג את תועלתה, ומן הראוי היה שיתחיל לנהוג כן בפשטות כאילו הוא כבר בשלב של ההרגל האחרון, בשלב של 'עולם המעשה'.

אך הנה כאשר ינהג כן, יהא מעשהו מלווה רק בתחושה של יראה, דהיינו, מתוך הרגשה שהנה מצפוני תובע ממני את העשייה הזו, אם התכחש לו הוא יכאיב לי, והטבע הוא שקשה לאדם לפעול רק מתוך 'יראה', כי עשייה זורמת ונעימה היא רק כאשר תמוכה היא הן ביראה והן באהבה, וכידוע שהזהר הק' ממשיל אותם לשני כנפיים, ואיך נראית צפור המבקשת לעוף רק עם כנף אחד...

ועל כן החליט מהר שצריך למצוא פה איזה 'חפץ' שיתן הרגשה טובה מיד בשעת התענית, [ולא רק בהנאה של התועלת שתורגש אחר כך], והרצון הזה הוא אשר הפעיל את השלב של ה'תכנית', והיא אשר ביקשה למצוא את הדרך כיצד להקל את צער התענית וכיצד להתעודד לקראתה.

כל המחשבות הללו עברו בראשו במהירות תוך כדי שהרעיון עלה בדעתו, ולכן מצא את עצמו במצב של ה'תכנית', והיא אכן מנסה להוליד את החפץ, אך בהגיעה להשלמת החפץ מקבלת היא את המשבר והנפילה הנזכרים.

וכעת מובן מאד מה הסיבה לכך, שהרי התכנון פעל למצוא חפץ אשר יתן לאדם הנאה מיידית תוך כדי הצום, והיינו שירגיש בשעת הצום כאילו שהוא אוכל ונהנה. וה'דעת' של האדם היא בעלת התפקיד למצוא את העידודים והחיזוקים הללו, ואשר לאחר מציאתם תוכל לדרוש מהאדם לבחור בטוב לו, אך היות ואינה מוצאת את העידודים הללו, ואין לה מה להציע לאדם כי אף אחר כל ההסברים מבין האדם שברגע זה יותר יהנה מאכילה מאשר מהתענית, לכן לא יתכן שהחפץ בתענית יגיע לשלב השלמתו.

זאת היא הנקודה! יש לאדם 'יצר-רע' הפונה אליו ב'פה רך' הוא אומר אני מציע לך ברגע זה הנאה שתהנה אותך יותר מההנאה שיתן לך היצר-הטוב.

פרק ב'

נזקי וכאבי השעבוד

[הערה: בתחילת פרק ג' יסוכמו בקצרה כל הנזקים המבוארים בפרק זה]

העורף הקשה

אך הנה התורה אמרה 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך' ופירשו חז"ל בשני יצריך, ויש לפרש את הדברים כפשוטן ממש, כי הנה היצר הטוב מציע לאדם לעשות פעולות שעיקר הרגש הנאתם הוא בהרגשת הריצוי המגיעה לאחריהם. ואילו היצר הרע מציע לו לעשות פעולות שיתנו לו הרגשת הנאה מיד ברגע הפעולה. ואמרה תורה, שעליך לאהוב את ה' בשני יצריך, והיינו, שעליך להגיע להכרה שבעבודת ה' ביכולתך להשיג את שני ההנאות, הן את ההנאה של 'הרגע' שלה זקוק היצר הרע, והן את ההנאה של אחר כך שאותה מציע היצר הטוב.

ובהמשך נבאר כיצד יתכן הדבר.

אך לפני כן נקדים, שאת הסוד הזה יודע גם היצר הרע וגם כל ההולכים בדרכו, גם הם יודעים שאין בעולם הנאה מושלמת רק כאשר מבטיחה היא את שני ההנאות, ולכן כאשר אדם מעדיף בהנאה של הרגע בשעה שיודע שלאחר מכן יהא במצב של 'רשעים מלאי חרטות', זה מפריע לו גם את ההנאה של הרגע, אינו יכול להנות ברגע הזה בכל מאה האחוזים, ועל כן מחפש היצר הרע פתרון לבעיה הזו.

ואז, מוליד הוא את אחד מהארבעה התחמקויות של הארבעה בנים [והמבוארים בפרק א].

בשני המהלכים הראשונים [של החכם והרשע] מבקש הוא לדחוק את הצד של היצר הטוב, ובכך להרגיע את האדם שהנה לאחר מעשה לא תתחרט, אלא תרגיש טוב עם עצמך, תהיה סבור שעליך לההנות את עצמך ותו לא, אין ענין להתענות, או שאינך מסוגל לזה ולא שייך לתבוע את זה ממך.

ובשני המהלכים האחרים [של התם והשאינו יודע לשאול] מבקש להרגיע את האדם שהנה עוד יהיה לך גם את הסיפוק של היצר הטוב, וטענתו, שהנה אין אפשרות להשיג בבת אחת הן את ההנאה של היצר טוב והן את של היצר הרע, ועל כן תחלק את חיך, פעם תהנה את זה ופעם את זה.

שני המהלכים הראשונים מבקשים לקטוע את המצפון של היצר הטוב, ושני המהלכים האחרונים מבקשים לינוק כבר עכשיו מההנאה של המצפון הנקי, כי הנה גם הם עוד יהיו נקיים.

ונמצא ששני המהלכים האחרונים, נותנים ליצר הרע הנאה יותר חזקה מהשניים הראשונים, כי בראשונים אין לו שום שייכות עם הנאה של היצר הטוב, אלא רק השתקת דרישותיו, אבל בשניים האחרונים יש לו סיפוק דמיוני כאילו הוא שייך אל הטוב, בהיותו אומר שהנה אמנם ב'הוה' אינו טוב, אבל עוד 'אהיה' טוב.

ולכן בתחילה כאשר היצר הטוב מגיע עם דרישותיו, בא היצר הרע ו'מקשה את ערפו' לא לקבל את ההצעה, כי הנה היא לא תתן לך את ההנאה של הרגע, אבל כאשר תשמע בקולי, תהנה מהרגע וגם תהנה מדמיון העתיד הטוב, וכאשר אדם שומע לקולו, מקבל היצר הזה סיפוק נפלא, כי יונק הוא גם את ההנאה של הטוב דרך הדמיונות והתכניות שהנה בעתיד או ברגע הבא אני כבר יהא מלא בעבודת ה'.

אך כאשר מתארכים השנים והאדם רואה שה'אהיה' לא מגיע, ומתחיל להתייאש ממנו, אז אין לו ברירה אלא לתמוך את עצמו עם שני המהלכים הראשונים, ואז, היצר אין לו הנאה גדולה כל כך, וכל השקעתו היא רק בהשתקת המצפון ובכדי לשמור על המצב של ה'קשה עורף', דהיינו, להתעקש לחיות כמו שחייתי עד היום, ולא להשתנות ב'הוה'.

אך גם במצב זה נותן עוד איזה הרגשה טובה לאדם, וזאת על ידי שאומר לו, שהנה יש בעולם הנהגה אלוקית המסבבת את כל המקרים והמאורעות וההתפתחויות, ויתכן שההנהגה הזו עוד תרכך אותו ותסבב אותו עד שביום מן הימים תמצא את עצמך בעולם התכניות של ה'אהיה'.

וזה מה שאמר פרעה למשה, **לא ידעתי את הויה וגם את ישראל לא אשלח** - אני

קרוי פרעה שיש בו אותיות הערף, [ועם הכולל גימטריא עורף], אני סבור שצריך לקבל את הצעות היצר הפונה לאדם ב'פה רך', ואת הסיפוק הרוחני אפשר לקבל על ידי ה'אהיה' הדמיוני, או על ידי המתנה לכח אלהי, אבל את 'הויה' לא ידעתי, את המציאות שאפשר לקום ולהוליד בהוה את האהיה - את זו לא ידעתי.

והנה ההמתנה לכח אלהי לא תגיע, וזאת היות ואלהי מצרים היה הטלה, והוא זקוק לרועה שיוביל אותו, ולא הוא המוביל את האדם, כי אכן במצרים משמש הכח האלהי הזה רק בשביל תירוצ' להשיג איזה ריצוי רוחני, ולא בכדי שאכן יקרה שהוא ישנה את האדם, אלא האדם תמיד ישאר קשה עורף, ולכן לאחר שנאבדו אלהי מצרים במכת בכורות לא נותר אלא 'בעל צפון' כי זה היה האלהים האמור לעשות את השינוי המיוחל, האלהים האמור לספק את המ'צפון', אבל למעשה היה הוא אליל שמחוץ לעיר, והאלהים שהסתובב ברחובות מצרים היה הטלה המובל על ידי האדם.

וכאשר שלח ה' את משה אל בני ישראל, אמר לו כה תאמר לבני ישראל א-ה-י-ה שלחני אליכם, דהיינו, המשלח אותי הוא אלהים המחייב לבצע את האהיה בפועל, וטוען שאפשר להעביר את האהיה להויה.

העונג והאושר

ובכדי להבין היטב את שורש הבלבול והוויכוח בין הטוב אל הרע, נקדים שהנה יש שני הגדרות של הנאות, יש 'עונג' ויש 'אושר' והחילוק ביניהם הוא כך:

העונג מציע את ההנאה של הרגע, וזה כולל הנאות של טעמים ושמיעת חדשות וכל שאר הנאות חמשת החושים, אך לאחר שעובר הרגע, לא נותר ממנו כלום, ואף אם למשל הנאות היתה באכילת שוקולד, וירצה להמשיך לאכול, כבר לא יהא לו מזה את הסיפוק שהיה לו ברגע הראשון, אלא ישאף למשהו עם טעם אחר, או עם טעם יותר חזק, והסיבה לכך היא כי ההנאה של העונג היא הנאה של חידוש התחושות, שהנה כח הנאות מתחדש ומתרבה, וכידוע מה שאמרו הספרים ש'עונג תמידי אינו עונג', ולכן תמיד זקוק הוא לחידוש או לריבוי, ומי שיש לו מנה אינו יכול להאריך את הנאות עם הנאה של השגת המנה אלא כבר רוצה את המאתיים. ולכן גם יש לו את הטבע של 'מן ההיתר יסיתנו אל האיסור', שכאשר יתרגל אדם להשלים את כל תאות לבו דרך ההיתר, ההיתר יתחיל לשעמם אותו ויבקש חידוש של מים גנובים.

והאושר הוא הנאה של עשית הישר והטוב, הנאה של אדם בהרגישו שהוא מצוי במקומו הנכון ועושה את תפקידו וחובתו בעולמו וממצה את עצמו ומממש את כשרונותיו וכוחותיו למען המטרה שהועיד לו בוראו. וההנאה הזו היא בעיקר לאחר

מעשה, אבל גם בשעת מעשה אפשר לחוש אותה, אלא שלפעמים בשעת מעשה מוטרת היא מהיצר המבקש להפסיק את העבודה הזו ולפנות אל העונג. אבל כאשר אדם מעצב כראוי וכנכון את פעולותיו הטובות משיג הוא גם הנאה של עונג בשעת מעשה, לפעמים זה עונג קלוש ולפעמים יותר מזה, אבל יש לו גם עונג.

ולמשל, כאשר אדם רוצה לקרוא עתון עם חדשות, אך במקום זה פותח את הגמרא, הנה אם יתחיל מיד ללמוד סוגיא קשה אשר לוקח הרבה זמן עד שקולטים את כל פרטיה ומתחילים להשיג את ההבנה בה, ברור שיהא קשה לו להרגיש מיד את העונג המגיע תוך כדי הלימוד, אבל כאשר יתבונן יראה שיש לו הנאה מכל ידיעה המתווספת לו, ומכל קושיא המתעוררת לו, וההנאות אלו הם מעין ההנאות של החידושים שימכור לו העתון, והוא מעריך אותם יותר מאותם ידיעות, ולכן באמת יש בהם הנאה יותר עמוקה מקריאת העתון, ורק הגוף העצלן נראה לו שמעדיף הוא הנאות המגיעות בקלות.

אולם כל זה נאמר כאשר האדם בנוי וראוי להשלים את לימוד הסוגיא ולהשיג את הבהירות הסופית ואת האושר שבעקבותיה, אבל אם ראשו חלש מלהקיף סוגיא כזו, ועמוק בתודעתו יודע הוא שלא יגיע לשלמות בסוגיא זו - לא יהא לו את הערך לידיעות והקושיות המצטרפות לו בהוה והעונג שלהם יהא מאד קלוש, ולא יהא לו את עידוד הרגשת האושר שבעתיד, וממילא מסתבר שלא יקח הרבה זמן עד שימצא את עצמו סוגר את הגמרא ופותח את העיתון.

ולכן צריך לזכור שאת האושר לא משיגים כאשר אדם מעמיס על עצמו דרישות שאינו מסוגל לבצע אותם בשלמות, ואולי בהמשך בפרק ו' בענין החמץ נאריך בענין זה יותר.

ועולה לנו מכל זה, שהצעות היצר הרע מציעות עונג מייד, אך אין להם הצעה של אושר, אלא אדרבא לבסוף יהא להם את היפך האושר, אך מנסים למשוך לעצמם אושר דמיוני, כי הנה בעתיד יעשה את הישר וישיג את השלמות ויהא לו גם את האושר, וכאשר זה לא הולך מוכרחים למצוא מהלך שישתיק את המצפון הדורש את האושר.

ואילו היצר הטוב מציע הצעה של אושר, ומודיע הוא שתוך כדי עשיית האושר תשיג גם כן עונג מסוים, הוא מבטיח שאם תוציא את ה'אהיה' אל ה'הויה' תקבל את האושר האמיתי של ה'אהיה', ודורש להאמין שהאלקים מסבב הסיבות גם יסדר שתשיג את העונג המידי ויתן לך את הכוחות לסבול את טורח העבודה. ומי שמאמין לו מעיז לוותר על העונג של היצר הרע, אך מי שלא מאמין לו קשה לו לוותר על העונג.

וזהו שורש הבעיה במלחמת היצר, כי היצר הרע בפיתויו ושקריו מצליח לרמות את האדם שהוא יסתדר עם צריכת האושר, והיצר הטוב מתקשה לשכנע את האדם שגם הוא יתן לו את העונג, ואינו מצליח להוכיח לו שהאושר שמבטיח היצר הרע - לא יגיע לעולם.

ובהמשך יתבאר בעזרת ה' מה סיבת הקושי הזה.

שני מערכות ההפעלה

והנה כאמור לעיל, גוף האדם יש לו שני מנועים היכולים להפעילו, שני מערכות הפעלה שונות, מנוע אחד הוא מנוע של 'אהבה', והמנוע השני הוא מנוע של 'יראה', והחילוק ביניהם בולט מאד כאשר מביטים על צורת ההפעלה של 'אדון' מול צורת ההפעלה של 'עבד', כי ה'אדון' מפעיל את עבדיו מתוך 'אהבה' למטרה אשר חפץ בה, ואילו ה'עבד' פועל מתוך 'יראה' לספק את דרישת אדונו. והיינו שב'אהבה' עושים את מה ש'אני רוצה', וב'יראה' עושים את מה ש'פלוני רוצה'.

והרי הגוף הוא כמו סוס, שלפעמים הוא מעצמו רוצה לרוץ, ולא צריך להכותו, אך לפעמים הוא כבר עייף ואין לו חשק לרוץ, ואז צריך להכותו, ומרוצתו אינה מפני רצונו אלא מפני רצון אדונו.

אך הנה מסתבר שכל אחת מההפעלות הללו יצליחו להמריץ את הסוס שירוצו למשל במהירות של שלושים קמ"ש, אולם אם יפעלו שניהם ביחד, דהיינו, שגם הוא יחפוץ לרוץ, אך כנגד אהבת המנוחה יתייצב גם פחד השוט, מסתבר שתגדל מהירותו, ואולי אף יגיע למהירות של ששים קמ"ש. והיינו, כי כאשר שני מערכות הפעלה פועלות, יש לעובד כח כפול.

ושורש הדברים הוא, כי כל התעוררות לפעולה, הן התעוררות מצד האהבה והן מצד היראה, גורם למוח לשחרר אנרגיה לאברי הגוף, והם כמו זרם חשמל הרוגש בתוכו ומפעילו, וכאשר יש שני סוגי התעוררות, משתחרר לגופו אנרגיה כפולה, והרי זה כמו החילוק בין מאורר שהודלק על מספר 1, למאורר שהודלק על מספר 2.

וזה ההסבר למה שכתבנו לעיל, שצריך לעבוד את ה' בשני היצרים, כי הרצון החומרי של היצר הרע המבקש את ההנאה של הרגע, את העונג, שורש כוחו הוא כח של יראה, כי היות והאדם רואה את ההנאה הרגעית המזומנת לו כבר - אינו יכול לסבול את צער ההפסד [והארכנו בזה ב'תבונות אגרת הפורים']. והרצון הנעלה של היצר הטוב המבקש את ההנאה של אחר הרגע, את האושר, שורש כוחו הוא כח של אהבה, כי מבקש לחוש את השכר וההרגשה הטובה של המעלה שהושגה. [ולכן

גם סוס המופעל מחמת הרצון לרוץ, הרי זה מפני שמבקש להרגיש את ההצלחה וההספק שיהיו בסוף, וכאשר מופעל מחמת השוט הרי זה מפני שמפחד מהצער של הרגע]. אך כאשר עובדים עם שני הכוחות ביחד, מקבלים שני אנרגיות ותפוקת העבודה מוכפלת.

ולכן היצר הרע זקוק מאד לדמיונות והחלומות של ה'אהיה', ומאד מאד מחבב הוא את המחשבות אודותם, שלא נחשוב שמפחד הוא מהשאיפות והמחשבות הטובות של האדם, אלא להיפך הוא המעורר אותו להרהר בהם, כי ברגע שאדם חושב שהנה הולך הוא לעשות איזה רעיון טוב שעלה בדעתו, המחשבה הזו גורמת למוח להפריש את האנרגיה של מערכת ההפעלה של האושר, והיות ולמעשה מופעל האדם ברגע זה על ידי מערכת ההפעלה של העונג, ממילא אין לאנרגיה של האושר להיכן להתנקז אלא להפעלה של העונג, ואז ניגש האדם להצעה של העונג במשנה מרץ והתלהבות, והיצר הרע סופק את כפיו בהנאה של נצחון.

ונמצא שהתכניות הטובות, לא רק שהיו מחשבות לבטלה, אלא גם עברו לאחיות הרע, הרע לקח את השפע שלהם וקיבל את חיותו ממנו.

וזאת היתה הנקודה של חכמת מצרים ופרעה - לגזול את האנרגיה והכוחות שאנשים יצרו למען עצמם! בשנות הרעב אסף פרעה לעצמו את כל הכסף של ארץ מצרים וארץ כנען, אנשים אספו לעצמם כסף במשך שנים, אליו הם נכספו, והנה הגיע זמן של רעב, ונכנסו למיצרים, או להמשיך לחיות ברגע זה או להפסיד את הכסף, ובחרו להפסיד את הכסף.

וכראות פרעה איך שבני ישראל פרו וישחצו ויירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם, רצה לגזול את השפע הזה לעצמו, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו - האנרגיה שלו המבקשת את העתיד, את המשך הדורות, חזקה מהאנרגיה שלנו המבקשת את הרגע הנוכחי, הבה נתחכמה לו - נתחכם לגזול את האנרגיה הזו לעצמינו - פו ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שגאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ - שהרי אם ילמדו להעדיף את העתיד על ההווה - הטוב ינצח את הרע ואף ילמד לשנאות את הרע המאכזבו, וממילא יסתלק מהמיצרים של הרע הדוחק את האדם להשיג את העונג דוקא הרגע. וישימו עליו שרי מסים שידרשו מהם לספק עבודה מצרית ברגע זה, למען ענתו בסבלתם - בכדי שיהיו טרודים לפעול תחת העול הזה, שיהיו כמו סוס שמכים אותו בשוט... וכאשר יענו אתו פו ירבה וכו' יפרץ, דהיינו, האנרגיה לא עברה לשירות העבודה המצרית, אלא המשיכה לשמש אותם בתכניות כיצד להוסיף בריבוי של המשך הדורות ויקצו מפני

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - הם לא יכלו לסבול את זה.

ולכן באו בתכנית חדשה של: וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרָה, והנה את המושג 'פרך' ביארו חז"ל בשני אופנים, האחד שהציעו להם עבודה ב'פה-רך', והשני שנתנו לאנשים עבודת נשים, ולנשים עבודת אנשים. ושני הפירושים הללו משתלבים זה בזה, כי הציעו להם שבזמני המנוחה של האנשים יעסקו האנשים בגידול הילדים, והנשים יצאו לעסוק בעבודות בנין. ואת ההצעות הללו הציעו ב'פה-רך' כי לאנשים הרחיבו את זמני מנוחה, והנשים יחלו להרוויח עוד כסף.

וַיִּדְעוּ שבני ישראל יקבלו את ההצעה בגלל הרווח של הרגע הראשון, כי האנשים יתלהבו לעבודה מתוך מנוחה, והנשים יתלהבו להרוויח כסף. אך יָדְעוּ גם שהיות והאנשים לא עשויים לגידול ילדים ממילא יצא להם החשק מגידול ילדים וריבוןם, והנשים תהיינה תשבות-כח להריון ולידה. וכאשר יראו שהמצב הזה מפריע לריבון, ירגיעו את עצמם שהנה בעתיד יפסיקו עם זה, הנשים יחזרו הביתה, והגברים לא יטפלו בתינוקות...

וכך, העם ימעט, והאנרגיה של רצון הריבוי תגיע ישירות אל המטרה המצרית, אשר יזכו בעבודה כפולת מרץ.

אך כאמור לעיל, מגיע מצב שלא נראה שעומדים לעשות את השינוי הרצוי, והמצפון מטריד וטוען למה לכם לקרוע את עצמכם, לכו ועבדו את העבודה המתאימה לכם ואשר תתן לכם את האושר, ואז ההתחמקות מעשיית השינוי הרצוי עוברת לביטול ערך צורת החיים האמתית, או להשתקת המצפון [כמו הבן החכם והרשע הנזכרים], ואומרים, שצריך שוויון בין הגברים לנשים, ותהפוכות הזמן לא מאפשרות גידול של הרבה ילדים, ואז, האנרגיה המגיעה מהחלום הטוב והמאשר של העתיד, נגוז והולך, והפועלים העובדים נותרים רק עם האנרגיה של העונג, והעבודה שהיתה קלה ומפתה עוברת להיות עבודה קשה ומרה, וזהו מה שאומר הפסוק: וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבְלִבָּנִים וּבְכָל עֲבֹדָה בְּשָׂדֶה, ולמה היה כך, כי בתחילה היה להם גם מרץ פנימי שהנה ישיגו 'אושר', אך כעת אֵת כָּל עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עֲבָדוּ בָּהֶם בְּפָרָה, כל העבודה היתה רק מתוך ההפעלה של הצעת העונג, של הצעת ההנאה של הרגע הנוכחי.

החיים המִיצְרִיִּים

הארכנו בביאור הענין והפסוקים, ועד כמה שנראה מגוחך שאנשים יסכימו להיגרר לעבודה קשה שכזו, וימאנו לצאת ממנה בתואנות והתחמקויות שונות - הנה כך מתנהל לו רוב רובו של העולם כבר אלפי שנים, מאז חטא עץ-הדעת שהעדיף האדם

את העונג על האושר. כך חיו להם המצריים לעצמם, וכך ביקשו לחנך את בני ישראל שהיו תחת שלטונם.

וכמו שהמצריים לא נכנעו לאחר מכות חוזרות ונשנות, כך גם ממשיכים בני אדם לחיות בסגנונם הזה למרות העבודה הקשה הכרוכה בהנהגה הזו ולמרות המכות הקשות המגיעות בעקבותיה.

כי הנה הפסוק אומר:

‘גם הנפש לא תמלא’ – נפש האדם שואפת ומבקשת וצמאה, אבל נתונה היא במיצרי הגוף המגבילים את אפשרות התרחבותה וגדלותה.

וזה הן בגשמיות והן ברוחניות.

בגשמיות כיצד? אדם אכל את ארוחתו וכבר מילא את כריסו, אך המאכלים עֲרָבִים לחיכו, וצלחתו עדיין לא התרוקנה, נפשו שואפת להמשיך את חווית האכילה ולהאריך יותר ויותר את אפשרות הנאתו, אך מיצרי מעיו מגבילים אותו, אם ימשיך לאכול במסירות נפש, ירגיש לאחר מכן כבד ומסואב, ונפשו עליו תדאב, ולמה? כי הנפש והגוף הם שני ידידים טובים ושותפים נאמנים, לא נעים להם להתקוטט זה עם זה ולהפוך את אהבתם לשנאה, והרי זה ממש כמאמר הכתוב “פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו” – מיצרי הגוף חוששים מהנפש המתרחבת ואינה יודעת שבעה, הם חוששים ממלחמתה אשר תכביד ותזיק לגוף.

וכן הוא בשאר התאוות הגשמיות של השגת כבוד וממון וכל מיני ידיעות, כי הנפש אינה מלאה, יש לָהּ מִנָּה רוצָה מאתיים, ולכן מבטלת את הגוף ממנוחתו ומטילה עליו ביצועים הגדולים יותר מכוחו.

וברוחניות כיצד? הנפש שואפת להשיג ידיעות והבנות וחידושים בתורה יותר ממה שמוחה וליבה יכולים לעכל, רצונה ללמוד דף גמרא ברבע שעה, אבל המוח שלה אינו פועל בכזו מהירות, ואם מתחזק הלומד להגדיל את ריכוזו ולחשוב מהר, הריהו מותח את הגוף וממהר לעייף אותו, ולאחר כמה דקות לא יוכל ללמוד אפילו במהירותו הרגילה.

וכמו כן הוא גם בענין ‘רגשות הקודש’ כי הנפש שואפת להשתפך בתפילה והלל והודאה לפני בוראה להרגיש את התלות וההתרפקות והחביבות בהתעוררות יתירה, אולם גופה קשוח ואינו מתלהט ומתלהב גם אין לו כוחות השתפכות וגגינה, ואין ביכולת הגוף לייצר את הבעות גילויי הרגשות הפנימיות.

אולם השאיפות הרוחניות סובלות ממיצרים כפולים, כי הנה מיצרי הגוף מקיפים הן את השאיפות הגשמיות והן את הרוחניות, דהיינו, הן את מבקשי העונג והן את מבקשי האושר, ולמעשה, השאיפות הגשמיות החיצוניות יותר - קרובות יותר אל הגוף, הגוף הקרוץ מחומר יותר מבין לרוחם, מתאחדים המה עם הגוף, ושניהם ביחד מצרים את השאיפות הרוחניות.

וכך מוצא האדם את עצמו, כקשה עורף המתגבר על שיקול דעתו, ומתאכזר על גופו, ומעבירו בפרך - בצורה שאינה מתאימה לכוחותיו ותכונותיו, אך חלילה אינו מופיע כאכזר, אלא מגיע הוא 'בפה רך' בהצעה של סיפוק נפשי אשר יתן לגוף עונג רב, ולא יתן לו להיקרע לפני דרישות הנפש הרוחניות.

וכך מוצא הגוף את עצמו כעבד לפרעה - עבד לעורף הקשה החוסם את דעתו הישרה, וקורע את עצמו בעבודת פרך למען סיפוק הנפש הבהמית, והגוף האנושי החלוש מוזרם כזרמת סוסים ונוהג כמעשה ארץ מצרים.

החיים הללו אמנם נסבלים, אבל רק עד שמגיעים המכות: לחץ דם. גידולים מקרקרים במעיין [-צפרדע]. אקזמות וגירודים [-כינים]. ניתוחים וכריתת אברים [-ערוב]. שיתוקים וחוסר תאבון [-דבר]. דלקות וחידקים [-שחין]. מכות חשמל [-ברד]. זריקות ודקירות [-ארבה]. איבוד הכרה [-חושך]. ורופאים מיואשים [-מכת בכורות]. ובכל זאת האדם רק חוזר מעט לעצמו ושוב מוצא את עצמו במיצריו הקודמים, ומסכים להם במסירות נפש, ומוכן להטביע את עצמו במי התאווה הרוגשים.

אולם כאמור יהודי החי בצורה שכזו, סובל הוא בכפלים, כי חוץ ממה שהגוף הגשמי נקרע בעבודת פרך, גם הנפש הרוחנית הפנימית חנוקה ופצועה, גם היא מבקשת את סיפוקיה, אולם הנוגשים אצים ודוחקים, קודם תאכל ותשבע ותנוח ותשיג כסף לכל ימי חיך ותתעדכן בכל החדשות והידיעות ותפרסם את הגיגך ודעותיך וביקורותיך ובדיחותיך ורק לאחר מכן תמצא זמן להתבוננות בתפילה, ללימוד כהלכה, לתיקון המדות ולהארת הנשמה...

